
ПОСЛОВНО ПРАВО ЕУ И ПРАВО КОНКУРЕНЦИЈЕ

др Миле ВРАЊЕШ
професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду

ФИНАНСИЈСКО-ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРЕЛАЗНОГ СПОРАЗУМА О ТРГОВИНИ И ТРГОВИНСКИМ ПИТАЊИМА ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И СРБИЈЕ*

Резиме

У домену Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске уније и Србије присутне су неке теме које привлаче пажњу не само финансијских, правних, економских и других стручњака, већ и свих привредника, па и чиниаве јавности. Реч је о једностраној примени и одлајању овог споразума, о анализи појединих норми овог споразума, доводећи их у везу с унутрашњим правом и системом међународних уговора (нпр. о двоструком одреживању) и о ефектима примене овог споразума.

Кључне речи: *Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима (ПТС), Србија, Европска заједница, Европска унија, царине, извоз, увоз.*

* Рад је посвећен факултетском научно-истраживачком и развојном пројекту „Теоријски и практични проблеми у стварању и примени права (ЕУ и Србија)“.

I Увод

Србија је 29. априла 2008. године потписала Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима са Европском заједницом (у даљем тексту ПТС). Сам текст уговора је предвидео да ће он ступити на снагу када га уговорне стране одобре у складу са њиховим прописаним процедурама,¹ односно месец дана од дана када стране једна другу обавесте о окончању поступка одобравања. Истог дана, али после потписивања ПТС, потписан је Споразум о стабилизацији и придруживању између Европске заједнице и њихових држава чланица, са једне стране, и Србије са друге стране (у даљем тексту ССП).²

Члан 2 ПТС прописује да је ПТС закључен узимајући у обзир ССП, а члан 1 „Наслова I Општа начела“ истиче да се путем ПТС спроводе одредбе ССП о трговини и трговинским питањима. ПТС садржи одредбе о слободном протоку робе, друге одредбе о трговини и трговинским питањима које су идентичне одредбама ССП о слободном протоку робе, друге одредбе о трговини и трговинским питањима.³ Такође, ПТС садржи одредбе из ССП, које се тичу области које су у искључивој надлежности Европске заједнице и које су део заједничке трговинске политике.

ПТС је привременог карактера и његова примена је ограничена, јер је предвиђено да ће се он примењивати само до момента ступања на снагу ССП. А уласком у Европску унију Србија ће морати да се повуче из свих споразума о слободној трговини с трећим земљама. Циљ ПТС је заправо бржа примена одредаба ССП, јер је потребно неколико година да би ССП одобриле све државе чланице Европске заједнице (сада Европске уније).

Народна скупштина Републике Србије на свом ванредном заседању 9. септембра 2008. године потврдила је ССП и ПТС.⁴ Дана 7. де-

1 Маја Станивуковић, Сања Ђајић, „Споразум о стабилизацији и придруживању и Прелазни споразум Србије – правно дејство и значај“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1–2/2008, стр. 391–412.

2 О процесу стабилизације и придруживања видети шире у: Родољуб Етински, Сања Ђајић, Маја Станивуковић, Бернадет Бордош, Петар Ђундић, Бојан Тубић, *Основи права Европске уније*, Центар за издавачку делатност Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, 2010, стр. 402–406.

3 Упореди одредбе чланова 3–33 ПТС са одредбама чланова 18–48 ССП које се односе на слободан проток робе и одредбе чланова 34–41 ПТС са одредбама чланова 61(1), 62, 69, 71, 73–75, 99, ССП које се односе на друге одредбе о трговини и трговинским питањима.

4 Закон о потврђивању Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице са једне стране, и Републике Србије, са друге стране и Закон о потврђивању Споразума о стабилизацији и придруживању између Европ-

цембра 2009. године министри Европске уније постигли су споразум о одмрзавању ПТС са Републиком Србијом, а Европски парламент је 1. фебруара 2010. године донео одлуку да ПТС ступи на снагу. Дана 14. јуна 2010. године Европска унија донела је одлуку о почетку ратификације ССП. Дана 19. јануара 2011. године Европски парламент је ратификовао ССП, али ће он ступити на снагу када га ратификују све стране потписнице. Потребно је да га ратификује још само Литванија.

Предвиђена је и привремена примена ПТС, у случају да процедуре које би омогућиле његово ступање на снагу нису окончане до 1. јула 2008. године. Од тог датума требало је да се примењује овај споразум. Међутим, Савет Европске уније је, на дан када су ПТС и ССП потписани, усвојио одлуку бр. 9381/08 према којој ће се ПТС спровести чим Савет једногласно донесе одлуку да Србија у потпуности сарађује са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. Европска заједница тако је уклонила привремену примену ПТС. Члан 1 „Наслова I Општа начела“ ПТС, прописује да пуна сарадња са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију представља основ унутрашње и спољне политике страна и чиниће суштинске елементе овог споразума, као и да ће начела тржишне привреде у складу са Документом Бонске конференције КЕБС представљати основ унутрашње и спољне политике страна и чиниће суштинске елементе овог споразума. Влада Републике Србије је 16. октобра 2008. године одлучила да привремено примењује ПТС почев од 1. јануара 2009. године, док је Европска заједница одложила примену ПТС за непуне две године.

ПТС све више привлачи пажњу најшире јавности. Не само правни стручњаци, не само финансијски стручњаци, не само економски стручњаци, већ и сви привредници и грађани показују повећан интерес за нека питања из домена ПТС. Тај повећани интерес био је посебно исказан у 2008. години када је овај споразум потписан. После тога, није било неких већих дискусија о ПТС – једва нешто стручне, а ништа шире јавне.

Циљ овог рада јесте да укаже на финансијско-правне аспекте ПТС.

II Финансијско-правни аспекти Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Републике Србије и Европске уније

На самом почетку ових разматрања истичемо да ћемо на овом месту анализирати три комплекса питања: једнострану примену и

ских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране (*Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 83/08).

одлагање ПТС, анализу појединих норми ПТС, доводећи их у везу са унутрашњим правом и системом међународних уговора и ефекте примене ПТС.

Када је реч о једностраној примени ПТС, нико не спори да је Влада Србије имала овлашћење да донесе одлуку да једнострано примењује ПТС, јер сам ПТС (члан 59 став 2) предвиђа привремену примену, у случају да процедуре које би омогућиле његово ступање на снагу нису окончане до 1. јула 2008. године. Одлука Владе Србије представља једностранни акт државе која је одлучила да једнострано пружи бенефиције из ПТС, иако те бенефиције нису реципрочно узвраћене. Свака држава може једностранним актом да преузме одређене обавезе уколико се друга страна са тим сагласи. У овом случају Република Србија је свесно прихватила да ће само она примењивати ПТС, иако је могла и она да га не примењује што би била законита противмера у односу на понашање Европске уније. Република Србија је поштовала сам уговор, иако друга страна није испуњавала своје уговорне обавезе. У питању је политичка процена у одређеном тренутку а одлука о привременој примени ПТС тумачена је као акт добре воље и европске оријентације.

Но, оно што је било оспоравано и што се још увек оспорава јесте следеће: да ли је Влада Србије требало да донесе одлуку да једнострано примењује ПТС? Једни стручњаци тврде да је Влада Србије требала донети такву одлуку а као доказ за ту тврдњу наводе будуће користи од примене ПТС. Други стручњаци сматрају да Влада Србије није требала да донесе такву одлуку а као доказ за ту тврдњу наводе: губитак великих прихода, бесмисленост једностраног одрицања посебно царинских прихода којих се Србија одриче. Србија је тиме показала државама Европске уније како је посвећена интеграцијама, док су оне свој део обавеза ипак одложиле до испуњења услова који нису били везани за економију већ за сарадњу са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. Дакле, изгубљен је велики део прихода само да би се констатовало како је српска држава посвећена европској будућности.

Пре него што изнесем свој став о наведеним опречним мишљењима, истичем да, пошто се ради о садржају самог уговора и о примени права, одговор на постављено питање да ли је Влада Србије требала да донесе одлуку да једнострано примењује ПТС требало би наћи кроз тумачење одговарајућих норми уговорног и српског права, а можда би требало сагледати и наш укупан друштвено-политички контекст.

Мој став је да они стручњаци који истичу да Влада Републике Србије није требала да донесе одлуку да једнострано примењује ПТС користе аргумент начела узајамности (реципроцитета), који у праву, без сумње, има велики значај и са њима се начелно слажем. Може се, међутим, поставити питање из позиција прагматичности – наиме, ис-

плати ли нам се, *можда*, сада мало (или пуно?) нагазити своје интересе (па *можда* и понос) за неку будућу већу корист? Одмах да кажем – ја не мислим да треба. Но, у крајњој линији то је питање некакве процене будуће користи и узимање у обзир свих могућих околности (уз правне, политичких, економских). Укратко, постављено питање је сигурно правно, и ако остане такво – онда ће вероватно бити – како ти мени тако ја теби. Али питање има и других димензија, с обзиром на њих, у игру улазе и други могући одговори.

Када је реч о одлагању примене ПТС, одлука Савета Европске уније да одложи примену ПТС била је критикована у правној доктрини, по мом мишљењу, с правом. Према члану 25 Бечке конвенције о уговорном праву, предвиђа се могућност да се одређени међународни уговор примењују привремено и пре него што ступи на снагу, уколико је то самим уговором одређено. ПТС предвиђа привремену примену, али без икаквих додатних услова за почетак ове примене. У члану 54 став 3 ПТС предвиђено је да свака уговорна страна може једнострано суспендовати уговор уколико друга уговорна страна не поштује неки од суштинских елемената споразума. Међутим, Савет Европске уније није помињао реч „суспензија“, нити се позвао на непоштовање неког од суштинских елемената споразума, од стране Србије.⁵ Поједини аутори сматрају да овде није била у питању суспензија уговора него одлагање почетка његове примене, што представља очигледну повреду уговорне обавезе.⁶ Једно од објашњења из Европске заједнице било је да је одлука о одлагању примене донета као мање болна од касније суспензије споразума која би Владу Србије могла довести у неугодан положај на унутрашњем политичком плану. Условљавање почетка примене споразума требало је бити унето у сам ПТС.

Када је реч о анализи појединих норми ПТС, доводећи их у везу са унутрашњим правом и системом међународних уговора, треба истаћи да ПТС представља међународни уговор који је саставни део правног поретка Србије. Члан 16 *Устава Републике Србије* прописује да су „општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују“. Поред тога, овај члан садржи одредбу по којој „потврђени међународни уговори морају бити у складу с *Уставом*“. Члан 56 став 2 ПТС предвиђа да се неће примењивати на Косову које је тренутно под међународном управом, у складу са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244, од 10. јуна 1999. године. Такође, у истом ставу је наглашено да то не доводи у питање статус Косова, нити

5 М. Станивуковић, С. Ђајић, *нав. чланак*, стр. 391–413.

6 Владимир Медовић, „Временско важење Прелазног споразума од 29. априла 2008“, *Правни животи*, бр. 14/2008, стр. 83–93.

одређивање његовог коначног положаја према истој Резолуцији. На овај начин је постигнуто да ПТС не буде у супротности са *Уставом Републике Србије*.

У правном систему Србије, *Устав* је највиши правни акт и према слову члана 194 став 3 *Устава Републике Србије* „сви закони и други општи акти донети у Републици Србији морају бити сагласни са Уставом. Следећи у хијерархији правних аката су међународни уговори, јер, према члану 194 став 4 *Устава Републике Србије* „потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије. Потврђени међународни уговори не смеју бити у супротности са Уставом“, а став 5 овог члана истиче да „закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права“. Из овога произилази да сви унутрашњи правни акти (осим *Устава*) морају да буду у складу са закљученим ПТС и ССП.

По слову ПТС, ПТС биће у целости усклађен са одговарајућим одредбама Светске трговинске организације и спроведен на начин сагласан овим одредбама, посебно члановима XXIV Општег споразума о царинама и трговини из 1994. године (GATT 1994) и чланом V Општег споразума о трговини услугама (GATS).⁷ Иначе, Светска трговинска организација намеће своја правила у међународној трговини. Србија ће уласком у Светску трговинску организацију морати прихватити правила те организације и друга правила у међународној трговини. Србија има *Закон о царинској тарифи*⁸ који има категоризовану царинску заштиту према Европској унији и неколико категорија земаља са којима има трговинске односе. Улазак у Европску унију не предвиђа индивидуалну царинску политику појединих земаља чланица. Изузетак је део фискалне политике.

Према ПТС, Европска заједница и Република Србија ће, у периоду од највише шест година, почевши од ступања на снагу ПТС, то јест до 1. јануара 2014. године, *иосијено усјосјављајћи билајтералну зону слободне трговине* у складу са одредбама ПТС и одредбама GATT 1994 и Светске трговинске организације и оне ће у том процесу водити рачуна о посебни условима.

Комбинована номенклатура робе примењиваће се на класификацију робе у трговини између уговорних страна.

Царине и дажбине које имају исто дејство као и царине, укључују сваку царину или дажбину на увоз или извоз робе, укључујући било који

7 ПТС, чл. 2 Наслова I.

8 Закон о царинској тарифи (*Службени гласник РС*, бр. 62/05, 61/07, 5/09).

облик додатних такси или дажбина на увоз или извоз, али не укључују: а) дажбине једнаке унутрашњем опорезивању прописаним у складу са одредбама става 2 члана III ГАТТ 1994, б) антидампинг или компензаторне мере, в) дажбине које су сразмерне пруженим услугама. За сваки производ, базна царина на коју се примењује накнадно снижење царинске стопе одређено ПТС биће Заједничка царинска тарифа,⁹ установљена Уредбом Савета (ЕЕЗ) бр. 2658/87 (Сл. л. 256, 7.9.1987) са годишњим изменама и допунама *erga omnes* бази на дан потписивања ПТС и Царинска тарифа Србије (Закон о царинској тарифи).¹⁰

Према ПТС, одредбе ПТС примењиваће се на производе пореклом из Заједнице и Србије у Главама 25 до 97 Комбиноване номенклатуре, осим производа наведених у анексу I, став I, (2) Споразума о пољопривреди Светске трговинске организације. Трговина производима обухваћеним Уговором о оснивању Европске заједнице за атомску енергију одвијаће се између страна у складу са одредбама тог Уговора. Одредбе ПТС примењиваће се на производе од текстила у складу са Споразумом о трговини текстилним производима између Републике Србије и Европске заједнице од 31. марта 2005. године.¹¹

По слову ПТС, царине на увоз *индустријских производа пореклом из Србије у Заједницу*, као и дажбине које имају исто дејство, укидају се ступањем на снагу ПТС. Количинска ограничења и мере које имају исто дејство на увоз у Заједницу индустријских производа пореклом из Србије укидају се ступањем на снагу ПТС.¹²

Према ПТС, царине на увоз у Србију *индустријских производа пореклом из Заједнице*, осим оних наведених у Анексу I, укидају се ступањем на снагу ПТС. Дажбине које имају исто дејство као царине на увоз у Србију индустријских производа пореклом из Заједнице укидају се ступањем на снагу ПТС. Царине на увоз индустријских производа у Србију пореклом из Заједнице, наведене у Анексу I, постепено ће се смањивати и укидати у складу са временским распоредом наведеним у том Анексу. Количинска ограничења и мере које имају исто дејство на увоз индустријских производа у Србију пореклом из Заједнице укидају се ступањем на снагу ПТС.¹³ Дакле, Србија се обавезала да ће укинути царинску заштиту за индустријске производе, у прелазном року од шест година, односно до 1. јануара 2014. године.

9 О обавезама држава чланица Европске уније да у односима са трећим државама примењују заједничку царинску тарифу више вид. Миле Врањеш, „Начела пореског права Европске уније у функцији развоја унутрашњег тржишта Европске уније“, *Правни животи*, бр. 10/2006, стр. 871–872.

10 ПТС, чл. 3.

11 ПТС, чл. 4.

12 ПТС, чл. 5.

13 ПТС, чл. 6.

Према ПТС, ступањем на снагу ПТС, Заједница и Србија ће у међусобној трговини укинути све царине на извоз и дажбине које имају исто дејство као и сва количинска ограничења на извоз и мере које имају исто дејство.¹⁴

Према ПТС, Србија исказује спремност да *сними своје царине* у трговини са Заједницом брже него што је предвиђено у члану 21, ако то дозволи опште привредно стање у одговарајућем привредном сектору. Одбор за спровођење ПТС ће, у том смислу, анализирати ситуацију и дати одговарајуће препоруке.¹⁵ Но, Заједница није исказала такву спремност.

Према ПТС, одредбе ПТС примењиваће се *на њеріовину њроизводима њољоѡривреде и рибарсѡва њореклом из Заједнице или из Србије*. Израз „производи пољопривреде и рибарства“ односи се на производе наведене у Главама 1 до 24 Комбиноване номенклатуре и на производе наведене у Анексу I, члан 1, (ii) Споразума о пољопривреди Светске трговинске организације. Ова дефиниција обухвата рибу и производе рибарства наведене у Глави 3, тарифним бројевима 1604 и 1605 и тарифним подбројевима 0511 91, 2301 20 и *ex* 1902 20 („пуњена тестенина са садржајем више од 20% по маси рибе, љускара, мекушаца и других водених бескичмењака“).¹⁶

Протокол 1 садржи *дојовор о ѡрјовини ѡрерађеним ѡољоѡривредним ѡроизводима који су у њему наведени*.¹⁷

Према ПТС, од дана ступања на снагу ПТС, *Заједница ће укинути сви количинска ојраничења и мере које имају истио дејсѡво, као и све царине и дажбине које имају истио дејсѡво на увоз ѡољоѡривредних ѡроизвода ѡореклом из Србије, осим ѡроизвода обухваћених ѡарифним бројевима 0102 (Живе животиње, врсте говеда), 0201 (Месо говеђе, свеже или расхлађено), 0202 (Месо говеђе, смрзнуто), 1701 (Шећер од шећерне трске или шећерне репе и хемијски чиста сахароза, у чврстом облику: сирови шећер без додатних средстава за амортизацију или материја за бојење), 1702 (остали шећери, укључујући хемијски чисту лактозу, малтозу, глукозу и фруктозу, у чврстом облику; шећерни сирупи без додатних средстава за амортизацију или материја за бојење; вештачки мед, без обзира да ли је мешан са природним медом; карамела) и 2204 (вино од свежег грождја, укључујући утврђена (потврђена) вина; грождје, друго него оно које је наведено под насловом бр. 2009) Комбиноване номенклатуре.*

14 ПТС, чл. 7.

15 ПТС, чл. 8.

16 ПТС, чл. 9.

17 ПТС, чл. 10.

За производе обухваћене Главама 7 и 8 Комбиноване номенклатуре, за које Заједничка царинска тарифа предвиђа примену *ad valorem* и специфичне царине, *укидање се примењује само на ad valorem гео царине*.

Од дана ступања на снагу ПТС, *Заједница ће утврдити царине које се примењују на увоз у Заједницу производа од јунећине („baby beef“) пореклом из Србије дефинисаних у Анексу II, и то на 20% од ad valorem стопе царина и 20% од специфичне царине наведене у Заједничкој царинској тарифи Европске заједнице, у оквиру годишње царинске квоте од 8.700 тона изражених у тежини полутки*.

Од дана ступања на снагу ПТС *Заједница ће применити бесцарински тарифни увоз у Заједницу за производе пореклом из Србије обухваћене тарифним бројевима 1701 и 1702 Комбиноване номенклатуре, у оквиру годишње царинске квоте од 180.000 тона (нето масе)*.¹⁸

Из свега до сада изнетог о концесијама Заједнице на увоз пољопривредних производа пореклом из Србије, произилази констатација да је да је увоз тих производа још увек ограничен, и то како тарифним мерама – додатне царине, тако и нетарифним мерама – царинске квоте, тј. ограничења која се односе на количину те забране. Главни разлог због чега Европска унија посеже за додатним царинама и царинским квотама јесте у њеној недовољној међународној конкурентности. Наведено говори о томе да Европска унија има заједничку протекционистичку политику према остатку света и да пољопривреда и прелевмани спадају у најзначајнију заштиту.¹⁹

Према ПТС, од дана ступања на снагу ПТС, *Србија ће укинути сва количинска ограничења и мере које имају исто дејство на увоз пољопривредних производа пореклом из Заједнице, као и царинске дажбине које се примењују на увоз одређених пољопривредних производа пореклом из Заједнице, наведених у Анексу III (а) и прогресивне царинске дажбине које се примењују на увоз одређених пољопривредних производа пореклом из Заједнице, наведених у Анексу III (б) у складу са динамиком за сваки производ у Анексу; и смањити прогресивно царинске дажбине које се примењују на увоз одређених пољопривредних производа пореклом из Заједнице, наведених у Анексу III (в) и (г) у складу са динамиком за сваки производ у тим анексима*.²⁰

18 ПТС, чл. 11.

19 Миле Врањеш, „Царине и царинска политика у функцији остваривања регионалних економских интеграција: пример Европска унија“, *Зборник радова, Правни факултет Приштина – Косовска Митровица*, Косовска Митровица, 2011, стр. 412–430.

20 ПТС, чл. 12.

Према ПТС, Протоколом 2 – *О узајамним њреференцијалним концесијама за одређена вина, узајамном њризнавању, зашћићии и контрроли ознака вина, алкохолних њића и аромайизованих вина* утврђен је режим који ће се примењивати на вина и алкохолна пића.²¹

Према ПТС, од дана ступања на снагу ПТС, *Заједница ће укинућии сва количинска ођраничења и мере које имају истии дејстиво на увоз рибе и њроизвода од рибе њореклом из Србије, као и све царине и мере које имају истии дејстиво, на рибу и рибље њроизводе њореклом из Србије, осим оних наведених у Анексу IV. Производи наведени у Анексу IV подлежу одредбама које су у њему садржане.*²²

Према ПТС, од дана ступања на снагу ПТС, *Србија ће укинућии сва количинска ођраничења и мере које имају истии дејстиво на увоз рибе и њроизвода од рибе њореклом из Заједнице, као и све царине и мере које имају истии дејстиво на рибу и њроизводе од рибе њореклом из Заједнице, осим оних који су наведени у Анексу V. Производи наведени у Анексу V подлежу одредбама које се у њему налазе.*²³

Према Анексу I (а) – *Срѡске царинске концесије за индустрѡријске њроизводе из Заједнице* (наведено у члану 6 ПТС), царинске стопе ће се снижавати следећим редоследом: а) даном ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 70% основне царине; б) од 1. јануара прве године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 40% основне царине; в) 1. јануара друге године након ступања на снагу ПТС, укинуће се преостале царинске стопе.²⁴

Према Анексу I (б) – *Срѡске царинске концесије за индустрѡријске њроизводе из Евроѡске заједнице* (наведено у члану 6 ПТС), царинске стопе ће се снижавати следећим редоследом: 1) даном ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 80% основне царине, 2) 1. јануара прве године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 60% основне царине, 3) 1. јануара друге године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 40% основне царине, 4) 1. јануара треће године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 20% основне царине, 5) 1. јануара четврте године након ступања на снагу ПТС, укинуће се преостале царинске стопе.²⁵

Према Анексу I (в) – *Срѡске царинске концесије за индустрѡријске њроизводе из Евроѡске заједнице* (наведено у члану 6 ПТС), царинске

21 ПТС, чл. 13.

22 ПТС, чл. 14.

23 ПТС, чл. 15.

24 О тарифним ознакама и наименовању робе вид. детаљно у Анексу I (а) Српске царинске концесије за индустријске производе из Заједнице.

25 О тарифним ознакама и наименовању робе вид. детаљно у Анексу II (б) Српске царинске концесије за индустријске производе из Европске заједнице.

стопе ће се снижавати следећим редоследом: 1) даном ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 85% основне царине, 2) 1. јануара прве године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 70% основне царине, 3) 1. јануара друге године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 55% основне царине, 4) 1. јануара треће године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 40% основне царине, 5) 1. јануара четврте године након ступања на снагу ПТС, царинске стопе ће се снизити на 20% основне царине, 6) 1. јануара пете године након ступања на снагу ПТС, укинуће се преостале царинске стопе.²⁶

Из свега досад изнетог о српским царинским концесијама за индустријске производе из Заједнице, односно Европске заједнице, прозилази констатација да Србија сваке године од дана ступања на снагу ПТС постепено смањује царине на увоз индустријских производа пореклом из Заједнице и да ће 1. јануара 2014. године царинска стопа за увоз индустријских производа пореклом из Заједнице износити 0%, и тада ће она имати пуну либерализацију трговине индустријске робе са Европском унијом. Што се тиче Заједнице, она је већ од дана ступања на снагу ПТС укинула како царине на увоз индустријских производа пореклом из Србије у Заједницу и дажбине које имају исто дејство, тако и количинска ограничења и мере које имају исто дејство на увоз у Заједницу индустријских производа пореклом из Србије.

Према Анексу II – *Дефиниција производа од јунејшине (baby beef)* (наведено у члану 11 ПТС), без обзира на правила тумачења Комбиноване номенклатуре, текст описа производа треба сматрати само назнаком, имајући у виду да је преференцијални третман, у контексту овог Анекса, дефинисан опсегом тарифних ознака Комбиноване номенклатуре. У случајевима када су назначене ех тарифне ознаке Комбиноване номенклатуре, преференцијални режим ће се утврдити применом тарифне ознаке Комбиноване номенклатуре и одговарајућег описа, заједно.²⁷

Према Анексу III (а) – *Царинске концесије Србије на пољопривредне производе пореклом из Заједнице* (наведено у члану 12 став 2 под (а) ПТС), одређује се да су без царине неограничене количине одређених пољопривредних производа од дана ступања на снагу ПТС.²⁸

Према Анексу III (б) – *Царинске концесије Србије за пољопривредне производе пореклом из Заједнице* (наведено у члану 12 став 2 под (б)

26 О тарифним ознакама и наименовању робе вид. детаљно у Анексу I (в) Српске царинске концесије за индустријске производе из Европске заједнице.

27 О комбинованој номенклатури Европске уније и TARIC потподелама вид. детаљно у Анексу.

28 О тарифним ознакама и наименовању робе вид. детаљно у Анексу III (а) Царинске концесије Србије на пољопривредне производе пореклом из Заједнице.

ПТС), царине (*ad valorem* и/или специфичне царине) за производе наведене у овом Анексу биће смањене и укинута у складу са динамиком назначеном за сваки производ у том Анексу. Уколико се, поред *ad valorem* и/или специфичне царине примењује сезонска царина, сезонска царина [20%] ће бити укинута од дана ступања на снагу ПТС.²⁹

Према Анексу III (в) – *Царинске концесије Србије за пољопривредне производе пореклом из Заједнице* (наведено у члану 12 став 2 под (в) ПТС), царине (*ad valorem* и/или специфичне царине) за производе наведене у овом Анексу биће смањене у складу са динамиком назначеном за сваки производ у овом Анексу. Сезонска царина [20%] ће наставити да се примењује у току и након транзиционог периода.³⁰

Према Анексу III (г) – *Царинске концесије Србије за пољопривредне производе пореклом из Заједнице* (наведено у члану 12 став 2 под (в) ПТС), царине (*ad valorem*) и/или специфичне царине) за производе наведене у овом Анексу биће смањене и укинута у складу са динамиком назначеном за сваки производ у овом Анексу. Ако се поред *ad valorem* и/или специфичне царине, примењује сезонска царина, сезонска царина [20%] биће укинута ступањем на снагу ПТС.³¹

Из свега досад изнетог о концесијама Србије за увоз пољопривредних производа пореклом из Европске заједнице, произлази констатација да је увоз око 77% пољопривредних производа пореклом из Европске заједнице без царине за неограничене количине од дана ступања на снагу ПТС или ће пак бити смањене и укинута у складу са динамиком за сваки производ наведен у Анексу, а ако се при томе поред *ad valorem* и/или специфичне царине примењује сезонска царина, сезонска царина (20%) ће бити укинута, а да за увоз око 23% пољопривредних производа царине неће бити у потпуности укинута ни након 1. јануара 2014. године, већ ће за одређене производе (нпр. месо, млеко, маслац, сир, кукуруз, шљиве, јагоде, трешње, парадајз, паприка, сирће, шећер, дуван, воћни сокови и др.) царине остати све до уласка Србије у Европску унију.³² Дакле, царина ће бити задржана на 23 одсто пољопривредних производа да би пољопривреда Србије била заштићена. Поред тога што

29 О тарифним ознакама и наименовању робе, ступање на снагу година 1 у %, година 2 у %, година 3 у %, година 4 у %, година 5 у %, година 6 и наредне године у %, вид. детаљно у Анексу III (б) Царинске концесије Србије за пољопривредне производе пореклом из Заједнице.

30 О тарифним ознакама и наименовању робе вид. детаљно у Анексу III (в) Царинске концесије Србије за пољопривредне производе пореклом из Заједнице.

31 О тарифним ознакама и наименовању робе вид. детаљно у Анексу III (г) Царинске концесије Србије за пољопривредне производе пореклом из Заједнице.

32 Република Србија, Влада, Канцеларија за европске интеграције, *Информација о односима Србије и Европске уније и њихова перспектива у 2012. години*, Београд, јануар, 2012, стр. 4.

остају царине за увоз најосетљивијих пољопривредних производа пореклом из Европске заједнице и након 1. јануара 2014. године, које ће бити у просеку 20 и 30 одсто данашњег нивоа, остаје и могућност коришћења сезонских царина за увоз пољопривредних производа пореклом из Европске уније и те царине износе 20%.

Упоређујући наведене концесије Европске заједнице на увоз пољопривредних производа пореклом из Србије са наведеним концесијама Србије на увоз пољопривредних производа пореклом из Европске заједнице, може се констатовати да су концесије Европске заједнице много мање него концесије Србије.

Према Анексу IV *Концесије Заједнице на српске рибље производе* (наведено у члану 14 ПТС), увоз следећих производа пореклом из Србије у Заједницу биће предмет доле наведених концесија.³³ Стопе царине која се примењује на све производе из тарифних ознака 1604 HS биће снижене према следећој динамици: прве године: 90% од МФИН стопе, треће године: 80% и пете године и наредне године: 70% од МФИН стопе.

Према Анексу V *Концесије Србије на рибље производе пореклом из Заједнице* (наведено у члану 15 став 2 ПТС), увоз у Србију одређених рибљих производа пореклом из Заједнице је предмет концесије.³⁴

Наведене концесије Заједнице за српске рибље производе разликују се од концесија Србије на рибље производе пореклом из Заједнице. Наиме, код концесија Заједнице за српске рибље производе имамо царинске квоте. Тако, за пастрмке до 15 тона и за шарана до 60 тона стопа царине износи 0%, а за увоз преко те квоте стопа царине износи 90% MFN, од дана ступања ПТС на снагу, до 31. децембра исте године (n), 80% MFN и то од 1. јануара до 31. децембра (n+1) и 70% MFN за сваку наредну годину од 1. јануара до 31. децембра. Код концесија Србије на рибље производе пореклом из Заједнице немамо царинске квоте, а царинске стопе (у % од MFN) су одређене за сваку годину (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013. и године које следе), с тим да ће у 2012. години царинска стопа износити 20% од основне царине, а у 2013. години и годинама које следе царинска стопа износити 0% изузев шарана код којег је стопа царине 60% од основне царине и тестенине пуњене, куване или некуване или друкчије припремљене: са садржајем више од 20% по маси риба, љускара, мекушаца или других водених бескичмењака, код које је стопа

33 О тарифним ознакама, наименовању робе, од ступања ПТС на снагу до 31. децембра исте године (n), од 1. јануара до 31. децембра (n+1), за сваку наредну годину од 1. јануара до 31. децембра.

34 О тарифним ознакама, наименовању робе и царинским стопама (у % од МФИН) по годинама (2008–2013. и године које следе) вид. детаљно у Анексу V *Концесије Србије на рибље производе пореклом из Заједнице*.

царине 15%. Дакле, за увоз српских рибљих производа у Заједницу нема повлашћеног царинског третмана, већ се примењују царинске квоте.

Према Анексу VI *Права интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине* (наведено у члану 40 ПТС), Србија се обавезује да приступи, најкасније 5 година од ступања на снагу ПТС, мултилатералним конвенцијама о правима интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине, у којима су државе чланице стране, или које државе чланице *de facto* примењују.³⁵

Када је реч о ефектима примене ПТС, потребно је нагласити да је о ефектима примене ПТС већ било речи код анализе оних норми ПТС које се односе на укидање и умањење царина, додатне царине и царинске квоте код неких производа. На овом месту о ефектима примене ПТС говоримо из угла табела и бројчаних података о укупно наплаћеним царинама и другим увозним дажбинама и о извозу и увозу робе Србије.

У наредној табели дати су подаци о укупно наплаћеним царинама и другим увозним дажбинама.

Укупно наплаћене царине и друге увозне дажбине Србије

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Царине у млрд. динара	45,4	57,4	64,8	48,0	44,3	38,8
Царине у % БДП	2,3	2,5	2,4	1,8	1,5	1,2
БДП	1.926,1	2.276,9	2.661,4	2.713,2	2.986,6	3.358,8

Извор: Република Србија, Министарство финансија, Билтен јавних финансија за месец јануар 2012. године, стр. 12, 36, 37, 44.

Изнети подаци довољно уверљиво показују да су укупно наплаћене царине и друге увозне дажбине у 2009. години, првој години једностране примене ПТС, износиле 48 милијарди динара, а у 2008. години, години у којој се није примењивао ПТС, 64,8 милијарди динара, што је за 16,8 милијарди динара мање. У 2009. години учешће укупно наплаћених царина и других увозних дажбина у БДП износило је 1,8% а у 2008. години 2,4%. Док у периоду 2009–2011. године укупно наплаћене царине и друге увозне дажбине бележе пад, и то сваке године, у периоду 2006–2008. године оне бележе раст, и то сваке године. У 2011. години, у трећој години примене ПТС, укупно наплаћене царине и друге увозне дажбине износиле су 38,8 милијарди динара, док је учешће укупно наплаћених царина и других увозних дажбина у БДП у тој години износило 1,2%.

35 О којим се мултилатералним конвенцијама ради вид. детаљно у Анексу VI *Права интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине*.

што је за 16 милијарди динара мање и 1,2% мање учешћа у БДП у односу на 2008. годину. У 2010. години, другој години примене ПТС, укупно наплаћене царине и друге увозне дажбине износиле су 44,3 милијарди динара, док је учешће укупно наплаћених царина и других увозних дажбина у БДП у тој години износило 2,5%, што је за 20,5 милијарди динара мање и 0,9% мање учешћа у БДП него 2008. године. При томе треба имати у виду да је обим спољнотрговинске размене у 2008. години имао највећу вредност у периоду 1988–2009. године, када је он износио близу 34 милијарде долара,³⁶ као и то да у 2008. години није било кризе. Отуда, ако бисмо упоређивали податке о укупно наплаћеним царинама и другим увозним дажбинама из периода 2009–2011. године са периодом 2006–2007. године, онда би пад укупно наплаћених царина и других увозних дажбина био нешто мањи.

Наведени номинални и реални пад прихода од укупно наплаћених царина и других увозних дажбина последица је кретања увоза, као и примене ПТС. Србија је 2009. године једнострано примењујући ПТС кренула у правцу либералистичке царинске политике према Европској унији због чега је остала без доброг дела прихода од царина и других увозних дажбина. Србија је 2010. и 2011. години наставила са применом ПТС, због чега је, такође, остала без доброг дела прихода од царина и других увозних дажбина.

Но, сваки споразум о слободној трговини подразумева однос трошкова и користи. У том смислу, „ако је слободна трговина, онда нема царина, тако да ви с једне стране губите што не књижите приход, а с друге стране добијате што не плаћате царину“.³⁷

У наредној табели дати су подаци о извозу и увозу Србије.

Извоз и увоз Републике Србије										
	Јануар – децембар									
	извоз			увоз			удео у укупном извозу у %		удео у укупном увозу у %	
	2006	2007	индекс	2006	2007	индекс	2006	2007	2006	2007
Укупно	6427,9	8824,8	137,3	13172,3	18553,6	140,8	100,0	100,0	100,0	100,0
Европска унија	3692,1	4935,1	133,7	7175,6	10220,1	142,4	57,4	55,9	54,5	55,1

36 Јасмина Црномарковић, *Прејлед спољнотрговинске робне размене Републике Србије у периоду 1988–2009. године*, Београд, Трендови септембар, 2010, стр. 2.

37 Милица Делевић, „Споразум са ЕУ добар за Србију“, *Политика*, 13. фебруар 2012. године, стр. 1.

	2008	2009	индекс	2008	2009	индекс	2008	2009	2008	2009
Укупно	10973,6	8344,3	76,0	24330,7	16055,6	66,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Европска унија	5953,7	4477,4	75,2	13412,9	9116,9	68,0	54,3	53,6	55,1	56,8
	2010	2011	индекс	2010	2011	индекс	2010	2011	2010	2011
Укупно	9794,5	11776,7	120,2	16734,5	20139,4	120,3	100,0	100,0	100,0	100,0
Европска унија	5614,8	6789,7	120,9	9369,9	11203,3	119,6	57,3	57,6	56,0	55,6

Извор: Републички завод за статистику.

Из наведене табеле види се да је *Евројска унија највећи њерјо-вински њарјинер Србије*. Наиме, у 2011. години од укупног обима спољнотрговинске робне размене са светом, 56,4% те размене обавља се са Европском унијом, као што је то и у 2008. години, години у којој се није примењивао ПТС, када је она износила 54,8%. Већ кад говоримо о извозу и увозу по географским зонама, нагласимо и то да су други највећи спољнотрговински партнер Србије остале европске земље са 31,4% а трећи је Азија са 9,2%, и да спољнотрговинска размена Србије са државама ЦЕФТА износи 17%, са Руском Федерацијом 10% и са Кином 4%.³⁸

Подаци из наведене табеле показују и да *извоз Србије у Евројску унију бележи расјј у све три године примене ПТС*. Он је у 2011. години износио 6,8 милијарди долара, што је за 20,9 % више него 2010. године или за 44,7% више него 2009. године, али је он у 2009. години износио само 4,5 милијарди долара. Не мање је значајно напоменути да је извоз Србије у Европску унију већ у 2010. години (5,6 милијарди долара) готово достигао ниво пре кризе из 2008. године (5,9 милијарди долара). „На раст извоза, поред континуираног раста извоза пољопривредних производа, свакако су утицали позитивни ефекти који су почели да се реализују услед све већег прилива страних компанија у области индустрије које своје производе пласирају и на тржиште земаља ЕУ (*Gorenje, Tarket, Calzedonia, Michelin, Jura, Golden Lady, Hankel, Impol*).³⁹ На раст извоза утицаће и свеобухватне реформе у нашој земљи.

Из наведене табеле произилази да *увоз у Србију из Евројске уније бележи расјј у све три године примене ПТС*. Он је у 2011. години износио 11,2 милијарде долара, што је за 19,6% више него у 2010. години

38 Републички завод за статистику.

39 Република Србија, Влада, Канцеларија за европске интеграције, *Информација о односима Србије и Евројске уније и њихова њерјективна у 2012. јодини*, Београд, јануар 2012. године, стр. 5.

или за 22,9% више него у 2009. години, али он није достигао ниво из 2008. године када је износио 23,4 милијарде долара. Наведене вредности производа из Европске уније „поткрепљују тврдњу да је међу највећим користима од примене прелазног трговинског споразума снижење цена сировина и репроматеријала који се не производе у земљи, услед снижења царина, а који су инпут за финални производ. На тај начин и сами финални производи постају ценовно конкурентнији при пласману на иностраним тржиштима.“⁴⁰

Подаци из приказане табеле показују да *сћејен йокривеностѝи увоза извозом* износи у 2011. години 61,0%, у 2010. години 60%, који је уједно и највиши у последњих 15 година, а у 2009. години он је износио 49,1%.

Из података у датој табели видљиво је да је *дефицијѝи сѝољно-тѝрѝовинске робне размене* у све три године примене ПТС био негативан и да је он износио 4,4 милијарде долара у 2001. години, 3,7 милијарди долара у 2010. години и 4,6 милијарди долара у 2009. години.

III Уместо закључка

Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице и Србије напосто је услов за придруживање Србије Европској унији. Дакле, плусеви и минуси, то напосто мора проћи свака земља која хоће ући у Европску унију. Наравно да ће увек бити губитника и добитника. Овај споразум и његова примена има својих предности али и недостатака, и за Србију и за Европску унију. Било би свакако интересантно утврдити колико прецизно износе те предности и губици и каква је процена будуће користи и губитака од примене овог споразума. Но, то представља не само широк домен, већ више економско питање – бројчане податке, табеле, графиконе – а све то излази из оквира овог иначе скромног рада.

40 Мирјана Ковачевић, „Ефекти примене Прелазног трговинског споразума са ЕУ“, *Економичносѝи маѝазин*, бр. 613/614, 1–14. марта 2012, стр. 23.

Mile VRANJEŠ, PhD

Professor at the Faculty of Law University of Novi Sad

FINANCIAL AND LEGAL ASPECTS OF THE INTERIM AGREEMENT ON TRADE AND TRADE-RELATED MATTERS BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND SERBIA

Summary

The Interim Agreement on trade and trade-related matters between the European Community and Serbia is simply a condition for accession of Serbia into the European Union. Its advantages and disadvantages exist and every country which wants to become a member of the European Union has to respect the prescribed procedure. It is normal that losers and winners always exist. This Agreement and its application has its advantages but also shortcomings, for Serbia and for the European Union as well. It would certainly be interesting to determine how precise those advantages and disadvantages are and what is the assessment of future costs and benefits from the application of this Agreement. However, this is not only a wide domain, but also represents mainly economic question – with numbers, tables and charts – and all of that is out of scope of this modest paper.

Key words: *The Interim Agreement on trade and trade-related matters between the European Community and Serbia, European Community, European Union, customs, import, export.*